

Metodické vysvětlivky

Souhrnný zemědělský účet

Souhrnný zemědělský účet (SZÚ) je základním metodologickým nástrojem pro měření ekonomické velikosti a výkonnosti odvětví zemědělství, resp. zemědělské prvovýroby, v rámci národního hospodářství.

SZÚ obsahuje následující základní ukazatele:

1. Produkci zemědělského odvětví v hodnotovém vyjádření, která reprezentuje celkovou finální produkci odvětví zemědělství, která toto odvětví opouští.

Struktura výrobní části zemědělského účtu je tvořena na jedné straně disponibilními zdroji sestávajícími z použitelné výroby a počátečního stavu zásob a na straně druhé z užití těchto zdrojů na vnitropodnikovou spotřebu, zpracování výrobci, vlastní spotřebu, prodeje do jiných zemědělských jednotek, do jiného hospodářského odvětví a do zahraničí, samovýrobu a na zásoby na konci roku.

Protože cílem SZÚ je změřit, popsat a analyzovat vznik důchodů ze zemědělské hospodářské činnosti, která je v zemích EU téměř výlučně činností určující trh, jsou podle dohody vyloučeny jednotky produkující pouze pro vlastní spotřebu, např. zahrádky a chov zvířat nerolníky. Pomocí prahové hodnoty používané při šetření je možno tyto „malé“ jednotky určit. Je však nutno připomenout, že zemědělská produkce pro vlastní spotřebu rolníků, jejichž podnik překročí spodní prahovou hodnotu, se v SZÚ zaúčtuje.

Produkce se podle revidované metodiky z roku 1997 oceňuje v základní ceně, tj. částkou, kterou výrobce obdrží od kupujícího za jednotku jím vyprodukovaného zboží a služeb, plus dotace na výrobek minus odvedené daně na výrobek. Tímto způsobem bylo postupováno také při sestavování účtu za roky 2023 a 2024. Celý účet výroby je tedy sestaven v základních cenách. Obiloviny, technické a krmné plodiny jsou oceňovány průměrnými cenami za sklizňový rok, zatímco sezónní plodiny cenami za rok kalendářní.

Na základě rozhodnutí Eurostatu (pracovní jednání v listopadu 2004) nejsou údaje za poslední sledovaný rok odesílány jako konečné, ale jako semidefinitivní. Proto účet 2024 obsahuje semidefinitivní data.

Součástí SZÚ je položka 17 „Nezemědělské vedlejší činnosti“, která má 2 podpoložky 17.1 „Zpracování zemědělských produktů“ a 17.2 „Jiné neoddělitelné vedlejší činnosti (zboží a služby)“. Jedná se o činnosti zemědělského odvětví, které jsou úzce spjaté se zemědělskou výrobou, ale nejsou účetně sledovány samostatně; nelze je tedy oddělit od hlavní zemědělské činnosti.

2. Mezispotřebu, tj. souhrn všech vstupů do zemědělských jednotek v hodnotovém vyjádření.

Část účtu týkající se mezispotřeby je členěna na vnitropodnikovou spotřebu vlastních krmiv, nákupy mezispotřeby mimo hospodářské odvětví za položky osiva a sadba, energie a maziva, hnojiva a prostředky zlepšující půdu, prostředky na ochranu rostlin, krmiva, údržba a oprava strojů a zařízení, údržba a oprava budov, veterinární náklady a další.

Produkty použité jako mezispotřeba se ocení v pořizovacích (tržních) cenách za podobné zboží nebo služby, které jsou platné v okamžiku, kdy vstupují do výrobního procesu. Tato cena zahrnuje veškeré daně na výrobky minus dotace na výrobky, ne však odpočitatelné daně jako DPH.

Podle nařízení Komise evropského společenství č. 909/2006 ze dne 20. června 2006 je součástí mezispotřeby FISIM (finanční zprostředkovatelské služby nepřímo měřené). Tato položka se současně promítá i do výše nákladových a výnosových úroků, takže není ovlivněna výše podnikatelského důchodu. Položka „FISIM“ byla na základě tohoto nařízení začleněna do struktury SZÚ zpětně za celé období jeho sestavování.

3. Hrubou přidanou hodnotu, která reprezentuje výsledný efekt odvětví zemědělství měřený rozdílem konečné produkce zemědělského odvětví a mezispotřeby. Hrubá přidaná hodnota se podle metodiky vyjadřuje v základních cenách.

4. Čistou přidanou hodnotu, tj. hodnotu, která je vytvořena veškerými zemědělskými jednotkami po odečtení spotřeby fixního kapitálu.

5. Ostatní daně / ostatní dotace na výrobu se zaúčtují v rámci účtu tvorby důchodu.

6. Důchod z faktorů, který představuje odměnu ze všech výrobních faktorů a představuje celkovou hodnotu, kterou jednotky svou výrobní činností vyprodukují.

7. Čistý provozní přebytek / smíšený důchod, který měří výnos z půdy, kapitálu a neplacené práce. Je bilanční položkou účtu tvorby důchodu, ukazující rozdělení důchodu mezi výrobní faktory a sektor stát (vládní instituce).

8. Podnikatelský důchod, který měří odměnu neplacené práce, výnos z půdy patřící jednotkám a výnos z užití kapitálu. Blíží se koncepci běžného zisku před rozdělením a zdaněním. Podnikatelský důchod se běžně pro hospodářská odvětví nepočítá, může být však všeobecně vytvořen pro zemědělské odvětví, neboť lze určit součásti nákladových a výnosových úroků a pachtovného, které jsou výlučně vázány na zemědělskou činnost.

9. Součástí kapitálového účtu zachycují **tvorbu hrubého fixního kapitálu** (THFK) podle jednotlivých druhů majetku. Na základě rozhodnutí Eurostatu (nařízení č. 138/2004 ze dne 5. prosince 2003) se nesledují jeho jednotlivé položky v tak podrobném členění jako v předchozích letech.

Vstup pracovní síly do zemědělství

Údaje o vstupu pracovní síly do sektoru zemědělství (anglicky „Agricultural Labour Input“, používaná zkratka ALI) jsou nedílnou součástí výpočtu indikátorů důchodu. Výpočet ALI se provádí podle standardizované metodiky EU a vyjadřuje se v tzv. ročních pracovních jednotkách (anglicky „Annual Work Unit“, používaná zkratka AWU). Jedna AWU zahrnuje takový počet hodin, který odpovídá počtu skutečně odpracovaných hodin v rámci plného pracovního úvazku v zemědělství (1 800 hodin). Nezahrnuje tedy státní svátky, placenou dovolenou na zotavenou, dny pracovní neschopnosti, přestávky na jídlo, apod. Údaje o vstupu pracovní síly do zemědělství se klasifikují na placené ALI, neplacené ALI a celkové ALI, které je součtem předchozích dvou kategorií.

Do kategorie placených pracovních sil se řadí osoby, které na základě smlouvy pracují pro jinou veřejnou nebo soukromou rezidentní jednotku a za tuto práci dostávají odměnu v hotovosti nebo v naturáliích (evidovanou v SZÚ jako náhrada zaměstnancům). Do kategorie neplacených pracovních sil naopak patří osoby, které jsou za svou práci odměňovány prostřednictvím podílů na příjmu, vytvořeném zemědělskou činností. Jedná se většinou o samostatně hospodařící vlastníky nebo spoluvlastníky samostatných hospodářství.

Účelem kalkulace ALI je poskytnout systematický a srovnatelný přehled o rozsahu pracovních sil v zemědělském odvětví a sledovat trendy zemědělských příjmů.

Od roku 2000 jsou údaje revidovány podle výsledků Agrocenzu 2010.

Indikátory důchodu zemědělského odvětví

Měření zemědělského důchodu a jeho vývoje je jedním z hlavních cílů stanovených Souhrnným zemědělským účtem, z něhož jsou pro tento účel odvozeny tři indikátory důchodu. Popsány jsou následovně:

Indikátor A: Index reálného důchodu z faktorů v zemědělství na 1 AWU

Tento indikátor odpovídá reálné (deflované) čisté přidané hodnotě v nákladech výrobních faktorů zemědělství na celkovou 1 AWU. Čistá přidaná hodnota v nákladech výrobních faktorů je vypočítána odpočtem mezispotřeby, odpisů a ostatních daní na výrobu v základních cenách (např. včetně dotací na výrobky a odpočtem daní na výrobky) a přidáním hodnoty dalších výrobních dotací. Indikátor A je získán deflováním tohoto důchodu z faktorů implicitním cenovým indexem hrubého domácího produktu v tržních cenách a vydělením celkovým ALI (tj. celkovým vstupem pracovní síly do zemědělství).

Indikátor B: Index reálného čistého podnikatelského důchodu v zem. na 1 neplacenou AWU

Tento indikátor představuje změny v čistém podnikatelském důchodu během roku na jednu neplacenou AWU. Čistý podnikatelský důchod je získán odečtením náhrad zaměstnancům, placeného nájemného a nákladových úroků z čisté přidané hodnoty na náklady faktorů a přičtením výnosových úroků. Výslednou hodnotu defluje daným cenovým indexem (jak je popsáno u indikátoru A) a vydělíme objemem neplaceného ALI.

Indikátor C: Reálný čistý podnikatelský důchod ze zemědělství

Tento indikátor definuje změnu reálného (deflovaného) čistého podnikatelského důchodu jako samostatnou hodnotu. V tom se liší od indikátoru B, který srovnává tuto změnu s vývojem neplaceného ALI. Můžeme říci, že indikátor C je základem pro indikátor B.

Pro výpočet indikátorů B a C je potřeba více informací než pro výpočet indikátoru A, údaje musí obsahovat: náhrady zaměstnancům, placené nájemné, nákladové a výnosové úroky, placené a neplacené ALI.

Použité značky v tabulkách publikace

- Pomlčka (-) značí, že jev se nevyskytoval.
- 0 Nula (0) značí, že jde o číselný údaj, ale jeho hodnota je menší než jedna polovina měřicí jednotky použité v tabulce.
- x Písmeno (x) je v tabulce tehdy, jde-li o údaj, jehož číselné naplnění není logicky možné.
- . Tečka (.) znamená, že údaj není k dispozici nebo je nespolehlivý.